

چالش‌های سیاسی جهان اسلام از دیدگاه مقام معظم رهبری و راهبردهای تدافعی برون‌رفت

عبدالله نوری گلجائی*^۱

چکیده

جهان اسلام، بر اساس شاخص‌هایی مانند: در دست داشتن ساختار سیاسی قدرت، بر اساس میزان جمعیت و بر اساس رویکرد حقوقی قابل تعریف است. با وجود آثاری درباره‌ی ضعف‌های جهان اسلام اما هنوز راهبردهای تدافعی چالش‌های سیاسی سیاست‌گذاری در جهان اسلام از منظر مقام معظم رهبری تبیین نشده است. بنابراین سؤالی که در این پژوهش طرح می‌شود این است که چالش‌های سیاسی سیاست‌گذاری در جهان اسلام از دیدگاه مقام معظم رهبری و راهبردهای تدافعی برون‌رفت از آن چگونه است؟ در اندیشه مقام معظم رهبری وجود ضعف‌های سیاسی، از جمله: تفرقه مذهبی، وجود جریان‌های انحرافی و افراطی، جهان اسلام را تهدید می‌کند. در این پژوهش برای پاسخ به سؤال اصلی از روش سوات استفاده شده است. از دیدگاه مقام معظم رهبری برای کاهش و کنترل تهدیدهای سیاسی جهان اسلام و برون‌رفت از آن، راهبردهایی وجود داشته که بر اساس روش سوات به راهبردهای تنوع، راهبردهای رقابتی، راهبردهای بازنگری و راهبردهای تدافع تقسیم شده است. در این تحقیق برای مقابله با چالش‌های سیاسی جهان اسلام بر اساس روش سوات از راهبردهای تدافعی استفاده شده است. با توجه به اندیشه‌های مقام معظم رهبری برای مقابله با چالش‌های سیاسی جهان اسلام، راهبردهای تدافعی وجود داشته از جمله: تقویت روحیه وحدت و ایستادگی، تقویت سطح آگاهی و بصیرت در میان مسلمانان و ... را می‌توان نام برد.

واژگان کلیدی: جهان اسلام، مقام معظم رهبری، چالش‌های سیاسی، سیاست‌گذاری، راهبردهای تدافعی.

مقدمه

اسلام یگانه مکتبی است که با داشتن دستورات و احکام جامع قادر است بحران‌های عمیق و فراگیر دنیای اسلام را رفع نماید. دشمنان اسلام، دین اسلام را بزرگ‌ترین مانع و سد در مقابل اهداف خود می‌دانند. دشمنان اسلام قدرت تحول‌آفرینی و تأثیرگذاری اسلام در مسائل اجتماعی، سیاسی و فرهنگی را دریافته‌اند. آنان هیچ‌گاه وحدت، انسجام، قدرت، حفظ هویت اسلامی، توسعه با مبانی اسلامی، حکومت دینی را در جهان اسلام تحمل نکرده‌اند. اختلافات درونی در جوامع اسلامی، وابستگی سران کشورهای اسلامی به غرب، وجود روشنفکران غرب‌زده و منفعل و قرار گرفتن آن‌ها در رأس امور اجرایی و فرهنگی، دوری از ارزش‌های والای اسلامی و اخلاقی، موانع و تهدیدهایی است که مسلمانان نمی‌توانند به‌سادگی و بابتی تفاوتی از کنار آن بگذرند. مقام معظم رهبری به‌عنوان رهبری دینی و متفکر جهان اسلام همواره در مکتوبات و فرمایشات خویش بحران‌ها و مشکلات جهان اسلام را مورد توجه قرار داده و راهبردهایی برای برون‌رفت از تهدیدها و تقویت فرصت‌ها ارائه نموده‌اند. با توجه به اینکه جهان اسلام از امکانات و توانمندی‌های گسترده‌ای برای حل مسائل جهان اسلام برخوردار است؛ بنابراین بررسی راهبردهای تدافعی برای کاهش ضعف‌های سیاسی جهان اسلام از منظر مقام معظم رهبری می‌تواند گامی مهم در خروج از وضعیت موجود کشورهای اسلامی و رسیدن به وضع مطلوب باشد. نتایج این تحقیق می‌تواند راهبردهای لازم را در اختیار اندیشمندان و سیاست‌گذاران کشورهای اسلامی از جمله جمهوری اسلامی ایران، جهت کنترل یا مهار تهدیدها و مشکلات جهان اسلام قرار دهد.

۱. چهارچوب مفهومی

۱-۱. مفهوم جهان اسلام

مفهوم جهان اسلام، بر اساس شاخص‌هایی مانند: در دست داشتن ساختار سیاسی قدرت، بر اساس میزان جمعیت و رویکرد حقوقی قابل تعریف است.

۱-۱-۱. مفهوم جهان اسلام بر اساس در دست داشتن ساختار سیاسی قدرت

قلمرو جهان اسلام از قرن اول هجری به بعد، سیر تحول تاریخی متفاوتی را پشت‌سر گذاشته‌است. در حال حاضر مجموعه عظیم جغرافیایی جهان اسلام، سرزمینی را به طول یازده هزار کیلومتر و به عرض بیش از ۵۰۰۰ کیلومتر، با ترکیبی بسیار متنوع از نظر انسانی و طبیعی شامل می‌شود (عزتی، ۱۳۸۷: ص ۴۶). بر اساس این تعریف، افرادی به‌عنوان تشکیل‌دهنده‌های جهان اسلام به شمار می‌آیند که اولاً در یک کشور اسلامی در حال زندگی باشند و ثانیاً در آن کشور قدرت سیاسی در اختیار مسلمانان قرار داشته باشد در این صورت نیازی نیست که مسلمانان در اکثریت جمعیتی آن کشور قرار داشته باشند بلکه صرف در اختیار داشتن قدرت کافی است تا به‌عنوان اعضای جهان اسلام شناخته شوند.

۱-۱-۲. مفهوم جهان اسلام بر اساس رویکرد میزان جمعیت

تعریف دیگری از جهان اسلام وجود داشته که با رویکرد میزان جمعیت هست. در این تعریف، جهان اسلام به کلیه سرزمین‌هایی گفته می‌شود که تعداد قابل‌توجهی از مسلمانان به صورت بومی در آنجا زندگی می‌کنند. برای مثال، کشور آلمان که در آن بیش از چند میلیون مسلمان در آنجا زندگی می‌کنند به‌عنوان کشور اسلامی به شمار نمی‌رود. بنابراین کشورهایی که در سراسر جهان محل سکونت اقلیت‌های غیربومی مسلمان هستند و همچنین سرزمین‌هایی که محل سکونت اقلیت‌های کوچک مسلمان بومی هستند، جزئی از جهان اسلام به شمار نمی‌آیند، ولی جزئی از امت اسلامی محسوب می‌شوند (عمید زنجانی، ۱۳۸۴: ۲۳۵-۲۳۴). مفهوم سیاسی «امت اسلامی» به دلیل وابستگی ایدئولوژیکی همه مسلمانان؛ جهان اسلام شامل کلیه مسلمان‌هایی می‌شود که در سراسر جهان به‌طور بومی یا غیربومی و اقلیت یا اکثریت زندگی می‌کنند.

۳-۱-۱. مفهوم جهان اسلام بر اساس رویکرد حقوقی

حقوقدانان با تکیه بر انگاره‌ها و آموزه‌های حقوقی در پاسخ به این سؤال که اساساً چه کشوری را می‌توان اسلامی و چه کشوری را غیر اسلامی خواند، پاسخ‌های متفاوت و گاه متعارضی را مطرح نموده‌اند. عمید زنجانی در یک مطالعه‌ی جامع تلاش کرده است نقاط افتراق و اشتراک این رویکردها را بررسی و درنهایت یک جمع‌بندی مورد اجتماعی را ارائه دهد. به نظر عمید زنجانی، کشورهای اسلامی، امروزه، به سرزمین‌هایی اطلاق می‌شود که مذهب رسمی آن‌ها اسلام و اکثریت سکنه آن‌ها مسلمان هستند و به همین لحاظ می‌توان آن را با مفهوم «دارالاسلام» یکی شمرد. اگرچه فقهای اسلامی در تعریف دارالاسلام، نظرات متعدد و متفاوتی را بیان کرده‌اند ولی جامع‌ترین تعبیر با تفسیر فوق تشابه بسیار دارد. دارالاسلام در اصطلاح فوق به سرزمینی اطلاق می‌شود احکام اسلام در آن جاری و عمل می‌شود و حاکمیت قضایی اسلام محترم است (همان: ۲۳۴).

۴-۱-۱. مفهوم جهان اسلام در کلام مقام معظم رهبری

تعاریف مختلفی را می‌توان از جهان اسلام در کلام مقام معظم رهبری یافت از جمله:

۱. دنیای اسلام در دوره امیرالمؤمنین، مرزهای هندوستان تا مدیترانه را در بر می‌گرفت، عراق، مصر، شام، فلسطین، ایران، همه و همه، مجموعه دنیای اسلام بود، نصف دنیای آباد آن روز، جزیی از دنیای اسلام می‌شد (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵/۹/۵).
 ۲. دنیای اسلام یک مجموعه عظیم با مسائل مبتلا به و دردهای مشترک، با دشمنی‌های مشترک، با درمان‌ها و راه‌های علاج مشترک است. در حقیقت، مسائل و مشکلات عمده مسلمان‌ها، با همدیگر مشترک است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۵/۷).
 ۳. دنیای اسلام یک امت است، و رای ایرانی بودن، و عرب بودن، پاکستانی و هندی بودن و و رای همه این‌ها و مانند آن، ملت‌ها و دولت‌های اسلامی، امت اسلامی را تشکیل می‌دهند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۹/۲۷).
 ۴. دنیای اسلام، به یک مجموعه انسانی اطلاق می‌شود که اعتقاد به توحید خالص دارد، به نفی عبودیت غیر خدا می‌پردازد، به استقرار عدل و اخلاق در بین انسان‌ها دعوت و اقدام می‌کند (همان).
- به رغم تفاوت ظاهری در این تعاریف، در همه آن‌ها وجوه مشترکی چون عقیده، آرمان، کتاب، پیامبر، قبله و... به چشم می‌خورد. پس می‌توان جهان یا دنیای اسلام را مجموعه انسان‌هایی دانست که حول محور خدا، قرآن و محمد (ص) گرد آمده‌اند. در جمع‌بندی تعاریف متعدد از جهان اسلام باید گفت، علی‌رغم کاربردی بودن مفهوم جهان اسلام، پیشینه بحث تعریف یا تعاریف جهان اسلام در برخی منابع به صورت گذرا وجود دارد، اما هیچ‌کدام از این منابع به‌طور مشخص و تحت این عنوان با معیارها و شاخص‌های منطقی که جامع باشد، ارائه نداده‌اند. حتی در مدخل‌های اختصاصی این مفهوم در دانشنامه جهان اسلام که از جوانب مختلف به موضوع پرداخته، تعریف جهان اسلام ارائه نشده است. شاخص‌هایی که در کتاب‌های کشورهای اسلامی و حقوق بشر، جغرافیای کشورهای اسلامی و مجموعه مقالات سمینار بین‌المللی مسائل جهان اسلام به چشم می‌خورد، جامع نبوده و هر یک با رویکردی خاص به آن توجه کرده است. بنابراین به نظر نویسنده کلام مقام معظم رهبری در تعریفی از جهان اسلام «دنیای اسلام یک امت است، و رای ایرانی بودن، و عرب بودن، پاکستانی و هندی بودن و و رای همه این‌ها و مانند آن، ملت‌ها و دولت‌های اسلامی، امت اسلامی را تشکیل می‌دهند» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۰/۳/۵۲۶). ارائه شده است، جامع بوده و مرتبط با تحقیق پیشرو هست.

۲-۱. چالش

نبود بعضی از توانایی‌های کلیدی در درون یک سازمان، نهاد و یا جامعه‌ای به‌عنوان یک ضعف تلقی می‌شود (پیرس و رایبسون، ۱۳۹۱: ۳۰۷-۳۰۹). اما چالش یا challenge در واقع کنایه از شرایطی دشوار یا سخت دارد که بالاتر از ضعف بوده به‌طوری که فرد و یا افراد مختلف را دچار مشکلات و مشقت‌های مختلف می‌نماید. در واقع چالش دچار یک بحران شدن بوده که افراد تلاش می‌کنند به‌واسطه راه حل‌های مختلف از آن خارج شوند. بر همین اساس نمی‌توان هر ضعف و یا کاستی را چالش محسوب آورد (یوسفیان املشی، ۱۳۸۱: ۲۸). با توجه به آنچه بیان شد در تعریف چالش می‌توان گفت که شرایط و وضعیتی که مسیر آینده را دچار اختلال نموده و برون‌رفت از آن جهت ایجاد تعادل نیازمند تلاشی سخت و سرنوشت ساز هست. در درون

جهان اسلام نیز برخی ناتوانایی‌هایی وجود دارد، که جهان اسلام را دچار بحران نموده و عدم تلاش برای برون‌رفت از آن چه بسا مشکلات و مشقت‌های فراوانی را برای مسلمانان ایجاد نماید. این ضعف‌ها و کاستی‌ها، بیش از آن که ناشی از عوامل خارجی و متأثر از دشمنان باشد، به دولت‌ها، نخبگان و حتی به مردم مسلمان بر می‌گردد. فقر، جهل، ظلم، تبعیض، عقب ماندگی، ایستایی، زورگویی، تحمیل، تحقیر و... از امور و مسائلی هستند که بیشترین ریشه‌اش به داخل کشورهای مسلمان می‌رسد (ولایتی، ۱۳۹۰: ۵۶).

۳-۱. راهبرد

راهبرد حاصل ایجاد پیوند و ارتباط میان چهار عامل نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی هست که حاصل این پیوند و رابطه ایجاد مزیت رقابتی پایدار و کسب برتری در برابر رقبا است (فرد آر. ۱۳۸۰: ۲۳).

۴-۱. سیاست‌گذاری

مجموعه‌ای از اقدامات عقلانی است که طی فرایندی به انجام رسیده‌اند که متشکل از اقدامات لزوماً سیاسی است. این اقدامات سیاسی را می‌توان به‌عنوان فرایند سیاست‌گذاری قلمداد نمود و آن‌را همچون مجموعه‌ای از مراحل زمان‌بندی شده به هم مرتبط مجسم کرد: تهیه دستور کار، تدوین و تنظیم سیاست، اتخاذ سیاست، تحقق سیاست، برآورد سیاست (پارسونز، ۱۳۸۵: ۱۴).

۲. چهارچوب نظری

چارچوب نظری این تحقیق بهره‌گیری از الگوی نظری سوات^۲ است. در این الگو، برای انتخاب یک راهبرد مناسب، نقاط قوت و ضعف که مربوط به محیط داخلی است و فرصت‌ها و تهدیدهای که معطوف به محیط بیرونی هست (برایسون، ۱۳۸۶: ۱۲۳). در این تحقیق جهان اسلام بعنوان یک قلمرو در نظر گرفته شده و با توجه به ضعف‌ها و تهدیدهای سیاسی جهان اسلام راهبردهای تدافعی نگاشته خواهد شد.

مهمترین ویژگیهای مدل سوات را می‌توان بصورت زیر بیان نمود:

۱. جامعیت: این الگو با در نظر گیری عوامل محیطی و درونی و مقایسه آن‌ها برای خلق راهبرد از جامعیت برخوردار است (پیرس و رایبسون، ۱۳۸۳: ۳۱۱-۳۱۲).

۲. انعطاف پذیری: این الگو در شرکت‌های تولیدی، خدماتی، سازمانهای غیر انتفاعی و دولتی، تحلیل مسائل کلان یک جامعه و کشور و تجزیه و تحلیل موضوعات مختلف کاربرد دارد (برایسون، ۱۳۸۶، ۱۲۳).

۳. این الگو از نظر مفهومی بسیار ساده و کاربرد آن به سرعت و سهولت امکان پذیر و بسیار سودمند است (سنت جان و هریسون، ۱۳۸۷: ۱۹۲).

۴. با استفاده از این الگو می‌توان با کمک قوتها و فرصتها، ضعفها و تهدیدات را کاهش داد (همان).

بنابراین برای انتخاب یک راهبرد مناسب، نقاط قوت و ضعف درونی و فرصتها و تهدیدهای بیرونی، شناسایی و آن‌گاه در چهارچوب وضعیت کلی؛ راهبردها خلق و انتخاب می‌شود (همان) در راهبردهای SO سعی می‌شود با اتکا بر نقاط قوت درونی، از فرصتهای بیرونی بهره برداری به عمل آید. در راهبردهای WO هدف این است تا با بهره‌گیری از فرصتهای بیرونی موجود، از نقاط ضعف درونی کاسته شود. در راهبرد های ST کوشش می‌شود تا با استفاده از نقاط قوت درونی، اثرات ناشی از تهدیدهای موجود در محیط خارج، کاهش داده و درنهایت، در راهبرد های WT که بدترین وضعیت است، هدف کم کردن نقاط ضعف درونی و پرهیز از تهدیدهای ناشی از محیط خارجی است (فرد آر. ۱۳۸۶: ۳۶۴-۳۶۰).

نقاط ضعف -W	نقاط قوت -S	
راهبردهای WO (بهره گیری از فرصت‌ها و کاهش نقاط ضعف).	راهبردهای SO (بهره گیری از نقاط قوت و بهره جستن از فرصت‌ها).	فرصت‌ها -O
راهبردهای Wt (کاهش نقاط ضعف و کنترل تهدیدها).	راهبردهای St (جلوگیری از تهدیدها و استفاده از نقاط قوت).	تهدیدها -t

چالش‌های سیاسی سیاست‌گذاری در جهان اسلام

جهان اسلام در درون خویش دارای مشکلاتی هست. مقام معظم رهبری بارها ضعف‌های درونی جهان اسلام را برشمردند. ایشان در این زمینه می‌فرمایند:

جهان اسلام ضعف‌هایی در درون دارد، در حدی که نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت و یا کوچک شمرد. این ضعف‌ها و کاستی‌ها، بیش از آن که ناشی از عوامل خارجی و متأثر از دشمنان باشد، به دولت‌ها، نخبگان و حتی به مردم مسلمان بر می‌گردد. فقر، جهل، ظلم، تبعیض، عقب ماندگی، ایستایی، زورگویی، تحمیل، تحقیر و... از امور و مسائلی هستند که بیشترین ریشه اش به داخل کشورهای مسلمان می‌رسد. البته می‌توان کاستی‌ها را به سرعت مرتفع ساخت، در این صورت، کاستی‌های دیرروز به فرصت‌های امروز تبدیل می‌شوند و سد و مانعی را پدید می‌آورند که مسلمانان را قادر می‌سازد، در مقابل تهدیدها بایستند و مقاومت نمایند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۱۱/۱۴).

در ذیل ضعف‌های درونی جهان اسلام از منظر مقام معظم رهبری بیان شده است.

۱. تفرقه مذهبی

یکی از عواملی که به صورت بارز بر روند اتحاد و توسعه مناسبات بین ملت‌های مسلمان تأثیر منفی بر جای گذاشته است، اختلافات مذهبی با یکدیگر است. تفرقه مذهبی نمونه‌هایی از اختلافاتی است که دورنمای همکاری و گسترش همگرایی میان مسلمانان را به صورت جدی، تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. اولین مسئله‌ای که سبب تفرقه و شکاف میان مسلمانان شده و منجر به تشکیل دو جناح شیعه و سنی در جهان اسلام گردید، موضوع خلافت و شرایط و ویژگی‌های خلفا یا کسانی است که بعد از نبی اکرم (ص) زمام امور مسلمین را در دست گرفته‌اند، از سویی دیگر اختلاف نظر فقهی توأم با خود آرایی گروهی از دانشمندان قرون اولیه‌ی تاریخ اسلام و پیدایی آراء مختلف در جامعه اسلام و ظهور فرقه‌هایی چون اصحاب حدیث و اصحاب رای عامل به وجود آمدن جریان‌های فکری و کلامی گردید. همچنین کیفیت استنباط احکام و قوانین فرعی و مذهبی که از لحاظ شیعه بر اساس کتاب، سنت، اجماع و عقل است و نزد اهل سنت علاوه بر کتاب، سنت، و اجماع بر قیاس مبتنی است، از عواملی هستند که میان مذاهب مختلف اسلامی فاصله ایجاد کرده و اختلاف رای و نظر را میان متفکران اسلامی به وجود آورده است. در کل، مناقشات بین شیعه و سنی به اصول و یا ضروریات دین مربوط نیست ولی با گذشت زمان از نزاع بر سر جانشینی پیامبر (ص) تغییر ماهیت داده، به مسائل فقه و الهیات کشیده شده است. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرمایند: «حقاً وضع مسلمین از لحاظ تضادها و اختلافات مذهبی، تأسف انگیز است. بسیاری از توانایی‌های علمی و فکری مسلمین در طول تاریخ، صرف تعارض با یکدیگر شده است.» (مقام معظم رهبری، بیانات، ۱۳۷۰/۷/۱).

در یک جمع‌بندی می‌توان علل تفرقه مذهبی میان مسلمین را در مواردی مانند: تعدد مذاهب و عصیبت‌های مذهبی، عدم شناخت مسلمانان از یکدیگر، پخش و جعل اتهامات یا اکاذیب و تبادل القاب و اوصاف نادرست نسبت به یکدیگر، جنبه‌های ناسیونالیستی و عصیبت‌های قومی، نام برد (صفوی، ۱۳۸۷، ۴۰-۴۴).

۲. وجود جریان‌های انحرافی و افراطی

استفاده از پوشش مذهب، بهترین روشی است که می‌توان آن را بر ضد مذهب به کار گرفت؛ زیرا زیان رساندن به اتحاد مسلمانان و پراکنده کردن صفوف یکپارچه آنان، تنها با این روش امکان‌پذیر است. یکی از راه‌های ضربه‌زدن جریان‌ات استکباری بخصوص سرویس‌های جاسوسی انگلیس، آمریکا و صهیونیسم به دین مبین اسلام، فرقه‌سازی و تشدید اختلافات در میان مذاهب اسلامی است. تشکیل گروه‌های تندروی اهل تسنن موسوم به تکفیری- وهابی و همچنین حمایت از جریان‌های انحرافی و افراطی (ابراهیم فر، ۱۳۷۸: ۴۸). در مذهب تشیع، همچون جریان‌های بهائیت، انجمن حجتیه و فرقه شیرازی در داخل ایران، عراق و کشورهای منطقه از جمله اقداماتی است که کشورهای غربی در راستای سیاست‌های ضداسلامی خود دنبال می‌کنند. جریان‌های انحرافی و افراطی در اهل سنت و تشیع نیز به دلیل پوشش مذهبی آن‌ها همواره در جهان اسلام ایجاد چالش می‌کردند (نوری، ۱۳۹۶، ۷۸). بنابراین امروزه یکی از تهدیدهای داخلی جهان اسلام، وجود جریان‌های انحرافی و افراطی است. این جریان‌ها با عملکرد ضد اخلاقی و غیر انسانی خود، همواره اسلام را در عرصه جهانی خشن و بی منطق معرفی کرده‌اند. به‌طور نمونه جریان تکفیری به‌عنوان یکی از جریان‌های تندرو در اهل سنت همواره عملکردی خلاف با آموزه‌های اسلام ناب داشته و امروزه نیز به دلیل فعالیت‌های گسترده آن‌ها در جهان اسلام، مورد توجه اذهان عمومی قرار دارند (یوسفی، ۱۳۸۷: ۱۴۳). نابدباری، افراط‌گرایی و ستیزه‌جویی توأم با تروریزم چالش و معضل امروز دنیای اسلام، جوامع مسلمان و کشورهای اسلامی هر چند نه در تمام کشورهای اسلامی و جوامع مسلمان است. افراط‌گرایی در این تعبیر پابندی شدید به احکام و فرامین عبادی و اجتماعی اسلام نیست. افراطیت دینی به معنی مخالفت و خصومت جریان‌های افراط‌گرای اسلامی با هر اندیشه و آیینی منهای اسلام مورد تعبیر و قرائت آن‌ها است. حتی این خصومت شامل مسلمانان نیز می‌شود. زیرا آن گروه‌های مربوط به جریان افراطی که قرائت و برداشت خود را به‌عنوان اسلام حقیقی و راستین با توسل به خشونت و ترور می‌خواهند تطبیق کنند گروه‌های اسلامی ناهمسو با این قرائت را نیز مشمول تحمیل خشونت و کشتار میدانند (امه طلب، ۱۳۸۶: ۴۵ و ۴۶). عملیات انتحاری، خطرناک‌ترین و مخوف‌ترین اقدام و عمل جریان‌های افراط‌گرای اسلامی شمرده می‌شود که در تاریخ اسلام کم سابقه و حتی بی سابقه است. هر چند جریان افراط‌گرا و گروه‌های مروج این عملیات در میان جریان‌های اسلام‌گرای اندک هستند و در افکار عامه مسلمانان و جوامع اسلامی از پایگاه و جایگاهی نیز برخوردار نیستند، اما بارمنفی آنرا مسلمانان در اقصی نقاط جهان بدوش میکشند. در درون جهان تشیع نیز گروه‌هایی مانند بهائیت که اسلام را به انحراف کشانده و یا گروه‌های فرقه شیرازی و به تعبیر مقام معظم رهبری شیعه انگلیسی، با توهین به مقدسات اهل سنت ایجاد اختلاف در میان مسلمانان را دامن زده و در راستای اهداف استکبار در حرکتند. مقام معظم رهبری ضمن تأکید بر اهداف استکبار برای ایجاد اختلاق مذهبی در جهان اسلام؛ مسلمانان اعم از سنی و شیعه که در این راستا قدم بر میدارند را عاملین دست استکبار معرفی نمودند (نوری همان، ۹۶-۱۰۲).

جریان تکفیر توانست حرکت بیداری اسلامی را منحرف کند. حرکت بیداری اسلامی یک حرکت ضدآمریکا، ضدآستیداد، ضد دست‌نشانندگان آمریکا در منطقه بود؛ حرکتی بود از سوی عموم مردم در کشورهای مختلف شمال آفریقا که علیه استکبار بود، علیه آمریکا بود. جریان تکفیر، این حرکت عظیم ضد استکباری و ضدآمریکایی و ضدآستیدادی را تغییر جهت داد به جنگ بین مسلمانان و به برادرکشی (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۹/۴).

بنابراین با توجه به دیدگاه مقام معظم رهبری هر آنچه که به‌عنوان جریانی غیر از جریان اسلام ناب در جهان اسلام فعالیت داشته باشد به‌عنوان جریانی انحرافی بوده و بسیاری از گروه‌ها و جریان‌ها چه در مذهب تشیع و چه در اهل تسنن دایه دار اسلام مداری باشند اما در مقام عمل مروج اندیشه‌ها و آرمان‌های جهان استکبار بوده که به آتش افکنی و ایجاد اختلاف در میان مسلمانان فعالیت دارند. «شیعه انگلیسی و سنی آمریکایی مثل دو لبه یک قیچی به آتش افروزی و اختلاف افکنی مشغولند.» (همان).

برخی از عملکردهای جریان‌های انحرافی و افراطی در اهل سنت و تشیع عبارتند از: ارائه چهره‌ای مخدوش از اسلام نزد افکار عمومی جهان، راه اندازی برادرکشی در بین مسلمانان، ایجاد شکاف در بین امت اسلامی، رواج خود اجتهادی و رد مبانی فقهی مذاهب چهارگانه اهل سنت و تشیع، زمینه‌سازی بروز تهدیدات بین‌المللی علیه جهان اسلام، آموزش گروه‌های تروریستی، اقدامات مخل امنیت در داخل کشورهای اسلامی، سوء استفاده آمریکا برای حضور در کشورهای اسلامی به بهانه عدم رعایت

حقوق بشر، بهانه ای برای حضور جاسوسان کشورهای غربی در کشورهای اسلامی منطقه، تحریک گروه‌های سلفی سنتی و اهل سنت میانه رو به انجام فعالیت‌های افراطی، تضعیف و محدودسازی خط مقاومت در مقابل رژیم صهیونیستی و انتقال چالش‌های امنیتی از مرزهای رژیم صهیونیستی به محیط امنیتی کشورهای اسلامی است (فرمانیان، ۱۳۹۵: ۱۷۰-۱۹۳).

بنابراین وجود جریان‌ها و گروه‌های انحرافی و افراطی در اهل سنت و تشیع به‌عنوان چالشی برای جهان اسلام بوده و مانع وحدت و پیوند میان امت اسلامی خواهد بود.

۳. وابستگی به غرب

سرزمین‌های اسلامی هم به دلایل راهبردی و هم وجود منابع طبیعی و اولیه همیشه مورد توجه قدرت‌های غربی و به‌ویژه آمریکا هست. قدرت‌های بزرگ نیز به منظور حفظ و تقویت منافع خود درصدد روی کاری آوردن نظام‌ها و حکام وابسته در کشورهای اسلامی بوده‌اند و با اجرای طرح‌ها و برنامه‌های ویژه‌ای، خصومت‌ها و رقابت‌های منفی را میان کشور مزبور و همسایگان تقویت نموده‌اند.

حقیقت این است که مردم در کشورهای اسلامی منتظرند به آن‌ها خط داده شود. حقایق جاری جهان و به‌خصوص جهان اسلام برای آن‌ها بیان گردد، چه کسی آن را برای این‌ها بیان خواهد کرد؟ البته وظیفه دولت و رهبران کشورهاست که این کار را انجام دهند، ولی آن‌ها به این فکر که چشم مردم خودشان را به حقایق باز کنند، نیستند و بیشتر بازگو کننده خواست قدرت‌های بزرگ و سلطه‌گرند. (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۱۱/۱۹).

در این عرصه نقش نویسندگان غرب‌زده کمتر از حکام دست‌نشانده نبود. نویسندگانی چون طه حسین و سلامه موسی در مصر و جهان عرب و ضیاء کوک آلد در ترکیه، و سرسید احمد خان در هند و قاسم امین و تقی زاده در ایران و برخی از نویسندگان ماهنامه‌ها و نشریات را می‌توان نام برد. این نویسندگان غرب‌گرا راه پیشرفت و ترقی را در پیروی از سبک زندگی غربی می‌دانستند و در نوشته‌ها، و سخنرانیها، و کنفرانسها روی همین امر تأکید می‌کردند. قاسم امین طرفدار شدید بی‌حجابی بود، زیرا پدیده دینداری از جمله حجاب بانوان را مانع ترقی می‌دانست. برخی از آنان تغییر خط به لاتین را گام دیگری برای نزدیک شدن به قافله تمدن بشری می‌پنداشتند. همان‌گونه که در ترکیه رسماً این کار صورت گرفت و در نتیجه آن پیوند مردم با رسم الخط قرآنی قطع شد.

بزرگ‌ترین فاجعه برای ملت ما این وابستگی فکری است که گمان می‌کنند همه چیز از غرب است و ما در همه ابعاد فقیر هستیم و باید از خارج وارد کنیم. شما استادان و فرهنگیان و دانشجویان دانشگاه‌ها و دانشسراها و نویسندگان و روشنفکران و دانشمندان معظم باید کوشش کنید و مغزها را از این وابستگی فکری شستشو دهید و با این خدمت بزرگ و ارزنده، ملت و کشور خود را نجات دهید (امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸: ج ۱۰، ۷۹).

گرچه به ظاهر این ستیز، جنگ بین سنت و مدرنیته خوانده می‌شد و این روشنفکران مدعی بودند که برای رساندن جامعه به قافله تمدن بشری تلاش می‌کنند ولی در حقیقت بسیاری از آنان این حرکت را با توجیه دشمن‌دنبالی می‌کردند و در این پیکار بمتابه ابزار مورد بهره‌برداری قرار می‌گرفتند. پیکاری که ماهیت آن ستیز تمدنی و فرهنگی برای قطع امت از پیشینه و تمدنی او بود. علاوه بر آنچه که گفته شد نقش علماء دین نیز کم‌رنگ نبوده بلکه در ایجاد رفتارهای مختلف مردم اثرگذاری بسیاری خواهد داشت. اگر یک عالم دین وارسته نبوده و وابسته به صاحبان زر و زور باشد، امتی را به گمراهی خواهد کشاند. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در این زمینه می‌فرماید:

نشستن علمای دین بر سفره‌ی رنگین متاع دنیا، از بزرگ‌ترین آفتها است. آلوده شدن به صله و احسان صاحبان زر و زور و نمک گیر شدن در برابر طاغوت‌های شهوت و قدرت، خطرناکترین عامل جدائی از مردم و از دست دادن اعتماد و صمیمیت آن‌ها است. منیت و قدرت‌طلبی که سست‌عنصران را به گرایش به سوی قطب‌های قدرت فرا می‌خواند، بستر آلودگی به فساد و انحراف است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۲/۹).

با توجه به آنچه که گفته شد، حکومتها، علماء و اندیشمندان وابسته، راه نفوذ و سلطه بیگانه را در کشور‌های اسلامی هموار کرده و مشکلات در زمینه استقلال سیاسی و آزادی و کرامت انسانی، روحیه برخورد با دشمن و غیره را به وجود آوردند.

۴. کمبود اتحاد درونی

یکی از مشکلات داخلی جهان اسلام که همواره مسلمانان را رنج می‌دهد، وجود اختلاف و عدم اتحاد درونی است. جهان اسلام به‌ویژه کشورهای اسلامی به دلایل مختلفی می‌توان گفت که اتحاد در میان آن‌ها کم‌رنگ بوده و یا موجب شده است که زمینه‌های ائتلاف، اتحاد و وحدت را تضعیف کند. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید:

دنایای اسلام اتحاد درونی ندارد، به اتحاد درونی فکر نمی‌کند، در اندیشه اتحاد بین ملت با ملت، دولت با دولت و ملت با دولت نیست. زمینه‌های همبستگی عمومی اسلامی وجود دارد، آن‌ها را باید شناخت، احیا کرد و به کار بست. عدم توجه به این مسئله عواقب جبران‌ناپذیری را پدید می‌آورد (همان).
با توجه به آنچه که بیان شد موارد ذیل رابه‌عنوان دلایل عدم اتحاد در میان کشورها و ملت‌های اسلامی از منظر مقام معظم رهبری می‌توان نام برد:

۴-۱. ناسیونالیسم و نژادگرایی

اندیشه ناسیونالیسم با تأکید بر نژاد و زبان در جهان اسلام، که مرکب از انواع نژادها و زبان‌های گوناگون است، عاملی برای عدم اتحاد در درون اسلام خواهد بود. تاریخ‌گویی این واقعیت است که حتی پان‌عربیسم از ادعای نهضت وحدت سراسری اعراب نتوانست در جوامع و کشورهای عربی ایجاد وحدت نماید و طی جنگ‌های اعراب و رژیم غاصب صهیونیستی به شکست اعراب منجر شد. بنابراین تأکید بر نژادگرایی در میان مسلمانان نه تنها بر وحدت کلی جهان اسلام بلکه حتی بر وحدت ملی و سرزمینی کشورهای اسلامی نیز تأثیر سوء خواهد داشت. مقام معظم رهبری بایبان تفاوت میان احساس هویت جمعی و حس ناسیونالیستی، احساس هویت جمعی را عاملی برای ایجاد موفقیت‌های بسیار در کشور دانسته به خلاف فرهنگ ناسیونالیستی که موجب نزاع و درگیری میان مسلمانان خواهد شد (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۸/۱۲).

۴-۲. رقابت‌های منفی

بی‌ثباتی‌های سیاسی و رقابت‌های منفی در کشورهای اسلامی را می‌توان به‌عنوان یکی دیگر از مواردی دانست که اتحاد میان مسلمین را خدشه دار می‌کند. بی‌ثباتی‌های سیاسی عوامل گوناگونی دارد؛ مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: کارکرد ضعیف نهادها و ساختارهای سیاسی اجرایی در جلب مشروعیت مردمی، (یوسفی و محمد یوسفی، ۱۳۸۱: ۱۴۳). منازعات قومی و مذهبی، (قوام، ۱۳۷۷: ۸۲). سطح نابرابر کشورهای اسلامی در زمینه‌ی قدرت سیاسی، اقتصادی، نظامی (ابراهیم فر ۱۳۷۸: ۴۸). مقام معظم رهبری نیز با طرح موضوع رقابت‌های منفی در میان مسلمانان، آن را عاملی برای نفوذ دشمن در ساختارها و نهادهای جامعه اسلامی برشمرده و سبب ایجاد درگیری در میان مسلمانان برشمرده (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۱/۹). بنابراین رقابت‌های منفی موجب بی‌ثباتی‌های سیاسی میان مسلمانان در کشورهای اسلامی شده و این خود موجب آسیب به اتحاد در درون جهان اسلام می‌گردد.

در جدول زیر ضعف‌های سیاسی جهان اسلام از منظر مقام معظم رهبری بیان شده است:

شماره	ضعف ها (Weaknesses)
w1	تفرقه مذهبی حقاً وضع مسلمین از لحاظ تضادها و اختلافات مذهبی، تأسف انگیز است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۲/۱۵).
W2	وجود جریان‌های انحرافی در مذاهب اسلامی (تسنن و تشیع) دو دسته عامل و مزدور دشمن در این زمینه شدند: یک دسته از سنی‌ها، یک دسته از شیعه‌ها؛ یک دسته آن تکفیریه‌های منحرف از حقیقت دین، یک دسته هم از کسانی که برای دشمن کار میکنند، زیر اسم شیعه و به نام شیعه، تحریک احساسات دیگران را میکنند، و دشمنی‌ها را توجیه می‌کنند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۶/۱۴).
W3	وابستگی حکام، سیاستمداران و اندیشمندان اسلامی به غرب یا شرق (دولت‌های اسلامی) به این فکر که چشم مردم خودشان را به حقایق باز کنند، نیستند و بیشتر بازگو کننده خواست قدرت های بزرگ و سلطه گرد (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۱۱/۱۹).
W4	فقدان اتحاد درونی (اختلافات ارضی، ناسیونالیسم و نژاد گرایی، تنوع نظام های سیاسی و بی ثباتی های سیاسی و رقابت های منفی. دنیای اسلام اتحاد درونی ندارد، به اتحاد درونی فکر نمی‌کند، در اندیشه اتحاد بین ملت با ملت، دولت با دولت و ملت با دولت نیست (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۰).

تهدیدهای^۳ سیاسی جهان اسلام از منظر مقام معظم رهبری

در این قسمت با نگاه به بیرون جهان اسلام تهدیدهای سیاسی که دشمنان اسلام جهان اسلام را مورد تهدید قرار می‌دهند از دیدگاه مقام معظم رهبری مطرح می‌شود. دشمنان اسلام با تخریب عقائد، ترویج فساد و بی بند و باری، تبلیغ و ترویج اسلام هراسی و ایران هراسی، ایجاد اختلاف در میان کارگزاران نظام اسلامی و نمونه های دیگری از تهدیدها تلاش دارند مسلمانان را در رسیدن به اهداف و آرمان‌های اسلام ناب که رسیدن به قله های رشد و تعالی بوده جلوگیری کرده و درنهایت مانع گسترش اسلام در تمام جهان شوند. مقام معظم رهبری بایان این مطالب همواره مسلمانان را نسبت به تهدیدات پیشرو آگاهی داده و ابعاد گوناگون تهدیدات علیه جهان اسلام را برشمردند. در جدول زیر تهدیدهای سیاسی جهان اسلام از منظر مقام معظم رهبری بیان شده است.

شماره	تهدیدها (t)
T1	تخریب عقائد و ایمان مسلمین دستگاه‌های استعماری در طول دوپست سال سعی کردند مسلمانان را از هویت خودشان غافل کنند تا بتوانند دست تجاوز را به محیط سیاسی آن‌ها، ... دراز کنند (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۲/۱۸).
T2	اختلاف افکنی و ایجاد تفرقه در میان مسلمین مهم‌ترین شگردهای دشمنان امت اسلامی، ایجاد اختلاف است؛ اختلاف ایجاد کنند، آن‌ها را به هم سرگرم کنند، آن‌ها را به هم مشغول کنند، فرصت فکر کردن به آن‌ها ندهند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۶/۱۶).
T3	ترویج اسلام هراسی در میان ملت‌ها ارائه‌ی تصویری ترسناک از دین مبین اسلام سیاه‌نمایی گسترده علیه اسلام است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۴/۹/۸).
T4	ترویج شیعه هراسی (ایران هراسی) در میان مسلمین امروز در دنیای اسلام برای اینکه دستگاه‌های استکباری به هدفهای استکباری خودشان برسند، شیعه‌هراسی به‌وجود می‌آورند، ایران‌هراسی به‌وجود می‌آورند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۳/۶).
T5	ترویج جدایی دین از سیاست در میان جوامع اسلامی یک سنگر دیگر از سنگرهای دشمن، جدایی دین از سیاست است (مقام معظم رهبری).
T6	ایجاد جنگ و درگیری (انجام دخالت های نظامی به صورت مستقیم، ایجاد جنگ های نیابتی، ترور مخالفان و مبارزان و رهبران جبهه مقاومت، ترور اندیشمندان. . آنجائی که استکبار با محاسبات مادی خود تصور کند که میتواند گام متجاوزانه‌ای بردارد، تأمل نخواهد کرد (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۲/۱۲).

۱. راهبردهای تدافعی^۴

هدف کلی راهبرد دفاعی یا حداقل - حداقل که می‌توان آن را «راهبرد بقا» نیز نامید، کاهش ضعف‌های جهان اسلام برای کاستن و خنثی سازی تهدیدها است. در این راهبرد تلاش می‌شود تا از طریق شناخت نقاط ضعف و تهدیدها راهبردهای ممکن برای بقا بیان شود. هدف این راهبرد حفظ خود در شرایط بحرانی است (فرد آر. ۱۳۸۶: ۹۵). در این قسمت راهبردهای تدافعی جهان اسلام از منظر مقام معظم رهبری بیان می‌شود.

۴-۱. تقویت روحیه وحدت و ایستادگی^۵

قوم گرایی، نژاد گرایی و تخریب عقائد و مقدسات موجب از میان روحیت، انسجام، ایستادگی، صبر و اعتماد به وعده‌ی خداوند متعال و ایستادگی در برابر کمبودها و مشکلات در جهت رشد و بالندگی و عدم اسارت سیاسی و اقتصادی و فرهنگی راهی مهم برای مقابله با دشمنان اسلام است. فشارهای سیاسی و روانی دشمن یکی از اهرم‌هایی است که معمولاً دشمنان با آن مسلمانان و کشورهای کم طاقت را از میدان مبارزه خارج می‌کند، مقام معظم رهبری دستیابی به قله‌های رفیع خودباوری و بالندگی علمی و آینده درخشان مسلمانان را مرهون پایداری امروز در برابر فشارهای دشمن و مبارزه با نابسامانیها می‌داند. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید: «ملت‌های مسلمان اگر استقامت بورزند، خود و نسل‌های پس از خود را از ذلت عقب ماندگی و اسارت سیاسی اقتصادی و فرهنگی رها خواهند ساخت و طعم گوارای زندگی در سایه اسلام را خواهند چشید.» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۴/۲۶).

مقام معظم رهبری با تأکید بر صبر و استقامت مسلمانان برای رسیدن به رشد و پیشرفت همه جانبه، در این زمینه می‌فرماید: «امت اسلامی به کمک ایستادگی، صبر و اعتماد به وعده‌ی الهی خواهند توانست این مسیر افتخار را تا رسیدن به قله‌ی تمدن اسلامی، در برابر امت اسلامی هموار کند.» (همان).

۴-۲. تقویت سطح آگاهی و بصیرت در میان مسلمانان^۶

همواره یکی از راه‌های نفوذ دشمنان اسلام از طریق جهل و عدم آگاهی اقبال مختلف مسلمانان است. دشمنان اسلام از عدم آگاهی و بصیرت و مسلمانان سوء استفاده کرده و اقدام به تخریب عقائد مسلمانان می‌کنند. بالا رفتن سطح بصیرت در میان عموم مسلمانان به خصوص علماء و اندیشمندان اسلامی برای مقابله با ترفندهای اختلاف برانگیز دشمنان اسلام و جلوگیری از هر گونه اختلاف و نزاع در میان ملت‌های مسلمان زمینه نفوذ در میان ملت‌های مسلمان را کاهش می‌دهد. بر همین اساس یکی از الزامات شخصیت انسان مسلمان بصیرت و قدرت بر تحلیل رفتارها و پدیده‌ها است تا بتواند در پرتو تحلیلی همه جانبه از سطح و ظاهر پدیده‌ها عبور، و به درون امور و روابط ناپیدای آن‌ها رسوخ کند که بتواند واکنشی سنجیده و تصمیم و رفتاری به موقع در قبال آن‌ها اتخاذ کند و بدین سبب مجذوب دشمن نگردد. مقام معظم رهبری در این رابطه می‌فرماید:

بصیرت موجب ارتقای دشمن شناسی به دشمن‌ستیزی و پر رنگ کردن مرزهای سیاسی و فرهنگی امت اسلام با دشمنان اسلام و مسلمانان است. بصیرت، سلاح برتر امت اسلام در جنگ شناختی است که به تعبیر قرآن از آن می‌توان به جهاد کبیر یاد کرد. *فَلَا تَطْعُ الْكٰفِرِيْنَ وَجٰهِيْهُمْ بِجِهَادٍ كَبِيْرًا* بصیرت، شمشیر دو لبه مسلمان انقلابی در میدان جهاد کبیر است. از یک طرف مایه برانگیختن عزم و اراده مسلمان انقلابی برای عدم تبعیت از دشمن می‌شود و از سوی دیگر او را به عدم غفلت از سرمایه‌های شناختی خود هشدار می‌دهد. بصیرت، به مجاهد فی سبیل‌الله در جهاد کبیر، قدرت «نه» گفتن به بیگانه و دشمن را می‌دهد و انگیزه روی پای خود ایستادن را در او به جوشش در می‌آورد. بصیرت، به مجاهد فی سبیل‌الله در جهاد کبیر می‌آموزد تا قرآن به عنوان برنامه زندگی مؤمنانه و عزتمندانه هست چه

۴. (wt)

۵. (wt)1 = (W1+w4+t2+t4+t5)

۶. (Wt)2 = (W1+w2+w4+t1+t2+t3)

نیازی به سرسپردن به برنامه، سبک و فرهنگ زندگی غربی؟ فرهنگی که در بطن خود زایشگر خشونت و ابتذال است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۲/۹).

ایشان در بیانی دیگر عالم ترین و دانشمندترین افراد را اگر بصیرت نداشته باشند را به راحتی مذوب دشمن دانسته و در این زمینه می‌فرمایند: «عالم‌ترین عالم‌ها و دانشمندترین دانشمندان هم اگر مغز سیاسی و فهم سیاسی نداشته باشند با یک آب نبات، بسوی دشمن می‌روند و مجذوب او می‌شوند. این نکات ریز را جوان‌های ما باید درک کنند.» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۷/۱۱/۱۳).

۳-۴. تقویت روند تنش زدایی برای ایجاد ارتش مشترک دفاعی^۷

دشمنان اسلام با تهدید مسلمانان و تحقیر آن‌ها اموال مسلمانان را به غارت می‌برند. علاوه بر این در درون جهان افرادی تحت عنوان تبلیغ مذهب خویش به توهین سایر مذاب اسلامی پرداخته و در راستای دشمنان اسلام قدم می‌نهند. بر همین اساس رعایت و حفظ احترام متقابل نسبت به ارزشها و نمادهای مقدس یکدیگر و پرهیز از اختلافات و کشمکش‌های داخلی و بسیج عمومی مسلمانان در جهت ایجاد ارتش مشترک دفاعی، برای مقابله با تجاوزات و تهدیدات کشورها و ملت‌های مسلمان می‌تواند موجب اتحاد و ائتلاف نیروهای پراکنده مسلح کشورهای اسلامی در دورانی که بیگانگان با یکدیگر متحد شده اند گردد. مقام معظم رهبری در نوروز سال ۸۶ طرح پیمان دفاعی مشترک را با کشورهای اسلامی همسایه و خلیج فارس مطرح ساخت تا حضور بیگانگان در این منطقه کاهش یابد. و یک قدرت نظامی اسلامی و منطقه ای برای امنیت منطقه خاورمیانه و خلیج فارس تشکیل شود. ایشان در این زمینه می‌فرمایند:

اعتقاد ما این است که کشورهای حوزه ی خلیج فارس باید پیمان دفاعی مشترک داشته باشند و باید با هم همکاری کنند. برای دفاع از این منطقه ی مهم نباید امریکا و انگلیس و بیگانگان و دیگران و طمع ورزان بیایند؛ خود ما باید امنیت این منطقه را حفظ کنیم؛ و این با همکاری کشورهای خلیج فارس ممکن است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۶/۱/۱).

۴-۴. تقویت پایبندی به ارزش‌های اسلامی^۸

دشمنان اسلام همواره تلاش کرده‌اند تا با ترویج فساد و فحشا در میان مسلمانان و به‌خصوص در میان کشورهای اسلامی، مسلمانان را از آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی جدا کرده و عملاً نسبت به آن‌ها بی‌تفاوت باشند تا بدین‌وسیله راهی برای رسیدن به اهداف مادی و معنوی خویش به دست آورند. علاوه بر این با تبلیغ درگیری‌ها و خشونت در میان برخی از گروه‌های اسلام نما مانند داعش، طالبان و غیره اسلام را دینی خشن و جنگ‌طلب معرفی می‌نمایند. بر همین اساس مسلمان اگر پایبند به ارزش‌ها و دستورات اسلامی باشند دشمنان اسلام هرگز نمی‌توانند به اهداف تجاوزکارانه و تخریبی خویش علیه اسلام دست یابند. مقام معظم رهبری نیز بازگشت به اجرای احکام اسلام را راهکار تجدید حیات تمدن نوین اسلامی معرفی کرده و در این زمینه می‌فرمایند:

امروز دنیای اسلام برای به دست آوردن عزت و موجودیت و هویت خود یک راه بیشتر ندارد و آن برگشت به اسلام است، البته اسلام واقعی... برگشت به این اسلام تنها علاج و نسخه درمان امت اسلامی است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲/۲/۲۹).

۵-۴. تقویت و توسعه همکاری‌های مشترک میان کشورهای اسلامی^۹

عدم مراودات و یا ارتباط حداقلی در میان کشورهای اسلامی از یک طرف و از طرفی وجود تحریم‌ها و تهدیدها علیه بسیاری از کشورهای اسلامی موجب شده تا مسلمانان با بهره‌گیری از توانمندی‌های اقتصادی و ایجاد بازار مشترک اسلامی، جهان اسلام را

^۷ (w45+t6)=3(Wt)

^۸ (W1+w2+t2+t4)=4(Wt)

^۹ (W3+w4 +t5+t6)=5=(Wt)

از نوسانات و مسیر پر نشیب فراز تعاملات اقتصاد بین‌الملل مصون می‌دارد و در آینده می‌تواند به یک قطب اقتصادی و تأثیرگذار در عرصه بین‌الملل تبدیل گردند. یکی از همکاری‌ها، توسعه بانک اسلامی است که مقام معظم رهبری ضمن تقویت مبادلات پولی و بانکی می‌فرماید:

ما (کشورهای اسلامی) می‌توانیم به هم کمک کنیم و همکاری‌ها را توسعه دهیم. برای توسعه این همکاری‌ها هیئت عامل بانک توسعه اسلامی می‌تواند هدف کمی و قابل‌سنجش را تعریف کند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۱۱/۱۲).

۴-۶. تقویت روحیه صهیونیسم‌ستیزی در میان دولت‌ها و ملت‌های اسلامی^{۱۰}

بسیاری از کشورهای اسلامی همواره مورد تهدید استکبار جهانی و به‌ویژه رژیم غاصب صهیونیستی هست. از طرف دیگر برخی از دولتمردان در کشورهای اسلامی دست دوستی به رژیم صهیونیستی داده و همکاری‌های بسیاری در زمینه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و غیره دارند. بر همین اساس ایجاد وحدت به‌واسطه تمرکز و اهتمام جدی بر تقویت باورها و ارزش‌های مشترک با محور کلمه لا اله الا الله در میان امت اسلام برای تقویت جهان اسلام به‌ویژه حمایت از فلسطین و مقابله با تهدیدهای جهان استکبار و در رأس آن نابودی رژیم غاصب صهیونیستی نشان‌دهنده مقاومت و همبستگی جهان اسلام علیه استکبار جهانی است. وحدت اسلامی که تحقق آن لرزه بر اندام استکبار جهانی خواهد افکند و خواب راحت را از چشمان آنان خواهد ربود. وحدت اسلامی هر جا ظهور و بروز یافته است دشمنان را سرفراکنده ساخته و مجد و عظمت را برای مسلمانان به ارمغان آورده است. وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَأَصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ (انفال ۴۶) مقام معظم رهبری اتحاد و انسجام اسلامی در جهان اسلام را در شرایط موجود یک ضرورت و تکلیف دینی می‌داند:

اگر مسلمین دست در دست هم بگذارند و با هم صمیمی باشند و لو عقایدشان مخالف با یکدیگر باشد اما آلت دست دشمن نشوند، دنیای اسلام سربلند خواهد شد، «نه التماس، نه تسلیم، نه مذاکره و نه هیچ‌یک از راه‌هایی که بعضی ساده‌لوحانه آن را به مسلمانان پیشنهاد می‌کنند، گره‌گشا و مایه نجات مسلمین نیست، تنها یک‌چیز علاج است و بس و آن اتحاد مسلمانان است (همان).

بنابراین حل مسئله فلسطین یکی از محرکه‌ای اصلی نزج تفکر ایجاد امت واحده اسلامی است و این باور را ایجاد کرده است که آن کسی که بر مسجد الاقصی تسلط دارد، مسجد الحرام را نیز در تسلط خواهد داشت، برخی از نویسندگان همچنین مسئله فلسطین را عاملی برای بیداری اسلامی در میان ملت‌های مسلمان می‌دانند.

۴-۷. تقویت روحیه ضد استکباری و عدم وابستگی به نظام سلطه^{۱۱}

جهت‌گیری ضد استکباری و به‌ویژه ضد آمریکا‌گرایانه‌ی مسلمانان در چارچوب اتکا بر مضامین و مفاهیم متنوعی چون «نه غربی - نه شرقی» در راستای افزایش حفظ استقلال سیاسی و عدم وابستگی سیاسی به نظام سلطه به‌عنوان شاه کلیدی در راستای رشد سیاسی و بالندگی ملت‌های مسلمان خواهد بود. ملت‌های مسلمان نباید در مقابل آمریکا که همواره به‌عنوان دشمن درجه‌یک مسلمانان شناسایی می‌شود تسلیم شوند؛ چراکه عامل ناامنی در میان کشورهای اسلامی از اوایل دهه هفتاد میلادی بوده و منطق برخورد با این عامل چیزی جز بی‌اعتمادی نمی‌تواند باشد. مقام معظم رهبری با تأکید بر عدم اعتماد به آمریکا، این اقدام را تلاش برای افزایش حفظ استقلال سیاسی و عدم وابستگی سیاسی به نظام سلطه معرفی نمودند. ایشان در این زمینه فرمودند:

۱۰. $(w4+t5+t6) = (Wt)^6$
 ۱۱. $(W3+t5) = (Wt)^7$

هر فرد و هر جریانی که برای اسلام و به نام اسلام کار می‌کند، اگر به امریکا اعتماد کند، دچار خطای بزرگ شده و سیلی آن را خواهد خورد. ... استقلال سیاسی این است که فریب شیوه‌های مختلف دشمن را نخوریم و در هر موقعیتی، مراقب استقلال داخلی، منطقه‌ای و جهانی باشیم (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۳/۱۴).

نتیجه‌گیری

با بررسی اندیشه‌ها و آرای مقام معظم رهبری در رابطه با ضعف‌های سیاسی جهان اسلام، در درون آن قوت‌هایی وجود داشته که برخی از آن‌ها به صورت بالقوه و برخی دیگر به صورت بالفعل می‌باشند. بر اساس دیدگاه ایشان، میل به بهره‌گیری از این ظرفیت‌ها در امت اسلامی وجود دارد، ولی ناآگاهی و یا کم‌آگاهی مسلمانان از این ظرفیت‌ها، مانع از به‌کارگیری آنان برای خروج از مشکلاتی می‌شود که دامن‌گیر جهان اسلام است. بخشی از این کاستی‌ها به ملت‌های مسلمان و برخی دیگر به دولت‌های کشورهای اسلامی برمی‌گردد. مواجهه و رویارویی جهان اسلام با تهدیدها و کاستی‌ها، نباید مانع از حرکت آن به سوی توسعه و تکامل باشد، زیرا راهبردهای تدافعی در جهان اسلام وجود داشته که می‌تواند از آن برای نجات خویش از گرداب ضعف‌ها و تهدیدها بهره گرفته و در رفع آن‌ها چاره‌اندیشی نماید.

فهرست منابع

قرآن کریم

برایسون، جان ام، (۱۳۸۶)، برنامه‌ریزی استراتژیک برای سازمان‌های دولتی و غیرانتفاعی، ترجمه منوریان، عباس، تهران: انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.

پارسونز، تالکوت، (۱۳۸۵)، مبانی سیاست‌گذاری و تحلیل سیاست‌ها (ترجمه حمیدرضا ملک محمدی) تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

پیرس و رایبسون، (۱۳۹۱)، برنامه‌ریزی و مدیریت استراتژیک. ترجمه سهراب خلیلی شورینی، تهران: یادواره کتب. حسینی خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۵/۹/۵)، بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم به مناسبت میلاد مسعود مولای متقیان علی (ع)، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.

_____ (۱۳۹۳/۵/۷)، بیانات در دیدار صدها نفر از مسئولان و قشرهای مختلف مردم و سفیران و کارداران کشورهای اسلامی در ایران، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.

_____ (۱۳۹۵/۹/۲۷)، بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.

_____ (۱۳۷۰/۳/۲۶)، پیام به کنگره عظیم حج، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، دسترسی در: www.khamenei.ir.

_____ (۱۳۹۳/۶/۱۶)، بیانات در دیدار مسئولان و دست‌اندرکاران حج، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.

_____ (۱۳۹۱/۱۲/۱۴)، بیانات در دیدار اعضای شورای عالی مرکز طراحی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.

_____ (۱۳۹۳/۸/۲۸)، گزارشی از بیانات و اقدامات رهبر معظم انقلاب اسلامی برای قطع وابستگی اقتصاد کشور به درآمدهای نفتی، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.

_____ (۱۳۹۲/۷/۲۲)، پیام به کنگره عظیم حج، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.

_____ (۱۳۸۵/۵/۳۰)، بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در همایش کنفرانس وحدت اسلامی، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.

- _____ (۱۳۹۲/۱۰/۲۹)، بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۹۳/۳/۲۹)، بیانات در دیدار هزاران نفر از قشرهای مختلف مردم استان آذربایجان شرقی، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۹۲/۱۰/۲۹)، بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۸۲/۲/۲۶)، بیانات در دیدار اعضای اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش آموزان، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۸۷/۴/۲۶)، بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم در سالروز میلاد حضرت علی (ع)، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۹۲/۲/۹)، بیانات در اجلاس جهانی علما و بیداری اسلامی، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۷۷/۱۱/۱۳)، روزنامه کیهان.
- _____ (۱۳۸۶/۱/۱)، بیانات در اجتماع بزرگ زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۸۲/۲/۲۹)، بیانات در دیدار کارگزاران نظام، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۹۰/۱۱/۱۲)، بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران: پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۷۸/۱۰/۱۰)، بیانات در خطبه‌های نماز جمعه، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۹۵/۳/۱۴)، بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله)، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۷۵/۹/۵)، بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم به مناسبت میلاد مسعود مولای متقیان علی (ع)، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، دسترسی در: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۹۳/۷/۵)، بیانات در دیدار صدها نفر از مسئولان و قشرهای مختلف مردم و سفیران و کارداران کشورهای اسلامی در ایران، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، دسترسی در: www.khamenei.ir.
- _____ (۱۳۹۵/۹/۲۷)، بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، دسترسی در: www.khamenei.ir.
- سنت جان، کارون و جفری هریسون، (۱۳۷۸)، مترجم بهروز قاسمی، مدیریت استراتژیک، تهران: حیات.
- زنجان، عمید، (۱۳۸۴)، حقوق اساسی کشورهای غربی و کشورهای اسلامی، تهران: میزان.
- فرد آر، دیوید، (۱۳۸۰)، مدیریت استراتژیک، ترجمه علی پارسائیان و سیدمحمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- عزتی، عزت‌ا...، (۱۳۸۷)، ژئوپلیتیک در قرن ۲۱، تهران: سمت.
- موسوی خمینی (ره)، سید روح الله، (۱۳۷۸)، صحیفه امام خمینی (ره)، تهران: دفتر نشر و آثار امام خمینی (ره).
- ولایتی، علی‌اکبر، (۱۳۹۰)، فرهنگ و تمدن اسلامی، تهران: معارف.
- یوسفیان املشی، رضا، (۱۳۸۱)، چالش‌های فراروی آموزش عالی در هزاره سوم، انتشارات دانشگاه امام حسین (ع).